

NOVOPOSTAVLJENI MUZEJ GRADA ZAGREBA

Potkraj prošle godine otvorene su nove prostorije Muzeja grada Zagreba u Opatičkoj ulici 20. S obzirom na potpunu reorganizaciju, novo uređenje i postav, to uređenje (od uređenja muzeja već četvrto) imalo je značaj prvoga otvorenja. Po tematici, eksponatima, načinu postava te obradi materijala i aranžmanu današnji je oblik muzeja sasvim nov i nema ništa zajedničko s njegovim dosadašnjim oblicima. Osnovna je razlika prema prijašnjem uređenju, što sadašnji postav zorno prikazuje historijski razvoj grada, nastojeći dati o njemu što potpuniju, istinitiju sliku, s bitnim elementima iz života grada. Dosadašnja uređenja Gradskog muzeja – počevši od njegova osnutka 1906., kad je bio smješten u starim još nerestauriranim prostorijama Kamenitih vrata, pa kasnije u prizemnim prostorijama Umjetničkog paviljona, a i poslije oslobođenja u Opatičkoj ulici 8 – bila su zapravo bezizjedne izložbe više ili manje vrijednih zagrebačkih predmeta koji nisu pravo prikazivali socijalni, ekonomski, politički, kulturni i umjetnički razvitak grada. Međusobno nepovezani i neobrađeni, oni su bili nesistematska, neizjednačena i nehomogena zbirka često nebitnih i nevažnih uspomena iz prošlosti Zagreba. U starim prostorijama muzeja u Kamenitim vratima, gdje je on bio smješten gotovo dvadeset godina, predmeti su bili – u pomanjkanju prostora – više magazinirani nego izloženi. Mjesta za izlaganje bilo je vrlo malo, a u tim stješnjenim prostorijama bili su smješteni još i Gradska knjižnica i Gradski arhiv. Muzej je imao samo dvije sobice, pretrpane materijalom od poda do stropa i pristupačne samo pojedincima koji su se specijalno interesirali za pojedine predmete. U takvim uvjetima muzej nije mogao biti postavljen ni po starim principima, a ni pristupačan javnosti. Što više, on je u to doba bio napola privatna ustanova: zapra-

vo je pripadao društvu »Braće hrvatskoga zmaja« koje je njime upravljalo, dok je grad davao samo skromne dotacije. Društvo je postavljalo namještenike i raspolagalo dotacijom po vlastitom nahodjenju... Pod takvim prilikama muzej nije imao nikakvih uvjeta za dalji razvitak. Godine 1925. bila je priredena velika kulturno-historijska izložba grada Zagreba. Središte izložbe bio je Umjetnički paviljon, gdje je bio izložen i veliki dio predmeta iz gradskog muzeja. Poslije izložbe ti su predmeti bili smješteni u prizemne prostorije Paviljona, dodijeljene muzeju. Nove muzejske prostorije, a kasnije preuređene za muzej, bile su mnogo veće, te su se u njima predmeti mogli dosta pregledno i ukusno rasporediti. Obogaćene s nešto eksponata iz drugih muzeja, proširene velikom novo uređenom kazališnom zbirkom i snabdijevane većim brojem dobro izrađenih i solidnih vitrina, zbirke su se mogle otvoriti za javnost. Od tog vremena, pa sve do 1945. uređenje muzeja nije doživjelo bitnih promjena.

Već dva mjeseca poslije oslobođenja učinjen je prvi korak saniranju. Muzej je preseljen iz suterenskih prostorija Paviljona u lijepu baroknu kuću u Opatičkoj ulici 8. Tako je muzej prviput u svojoj povijesti dobio vlastitu, vrlo lijepu i prikladnu zgradu. Ali ono, što se četrdeset godina izgrađivalo na drugim principima, nije se moglo promijeniti ili popraviti za nekoliko mjeseci. Njegov se postav ovdje samo formalno razlikovao od dosadašnjih postava, premda se već i tu očitovao izvjestan napredak prema pravilnoj formi muzeja u tome, što je bio izlučen materijal nemuzealne vrijednosti, što su zbirke bile popunjene predmetima zagrebačke provenijencije iz drugih muzeja i što su bile postavljene pojedine zaokružene cjeline. Međutim, taj postav nije ispunio osnovni zadatak muzeja: da prikaže razvoj Zagreba na raznim područ-

jima njegova života. S naslijedenim materijalom i starim shvaćanjem o uređenju i postavljenju muzeja, to se još u ono vrijeme nije dalo učiniti. Trebalo je muzej potpuno reorganizirati, izgraditi ga na novim temeljima, nabaviti mnogo novoga materijala itd. Međutim, uvidjelo se da se takav postav u tim prostorijama ne može ostvariti, jer su one za tu svrhu premale. Nakon izvjesnog vremena muzej se preselio u sadašnje prostorije u zgradi nekadašnjeg samostana Klarisa (Opatička ul. 20), koje su više odgovarale njegovim potrebama. Tu je mogao biti postavljen na suvremen način, koji se sadržajno i formalno bitno razlikuje od dosadašnjih njegovih uređenja. U novom postavu muzej pruža ono, što u prijašnjim uređenjima nije uopće bilo dano, t. j. sistematski pregled glavnih momenata u svestranom razvitku Zagreba. Kako bi prikazi bili što jasniji, zorniji, što potpuniji i pristupačniji širokim slojevima naroda, u sadašnjem uređenju upotrebljavana su osim originala i razna pomoćna sredstva: fotografije, ilustracije, crteži, odljevi, modeli i t. d. Time je zapravo stvoren novi, dosada neuobičajeni tip idejnog, naprednog, kulturno-historijskog muzeja. U njemu je prošlost Zagreba prikazana pregledno od prethistorijskih vremena do uključivo XVIII. stoljeća. U prethistorijsko, rimsko i rano srednjovjekovno doba područje Zagreba imalo je, čini se, značaj samo prolaznog terena, na kome se nisu stvarala stalna naselja. Stoga su i produkti materijalne kulture, koje nam je on ostavio, vrlo rijetki. To su kamene sjekire, posude, skulpture, nakit i t. d. koji čine sadržaj prve muzejske prostorije. Instrukтивne legende s kartama nalazišta oživljuju taj materijal, povezujući ga sa životom.

U daljim prostorijama prikazani su postanak i prve faze razvoja građanskog naselja Gradeca, njegova uprava, sudstvo, te ekonomske i socijalne prilike u najranija vremena, kad se pojavio u povijesti. Zatim je prikazano osnivanje biskupije, gradnja katedrale, formiranje kaptolskih naselja, socijalni odnosi i uprava, te pojava prvih kulturno-umjetničkih spomenika u vezi s organizacijom crkve. Ekonomski odnosi i ekonomska snaga biskupije i Kaptola s velikim posjedima,

trgovinom i t. d., njihovo sudjelovanje u kulturi i umjetnosti, te najstariji umjetnički, kulturni i građevni spomenici, nastali na području Zagreba, obrađeni su u povezanom historijskom slijedu. Ekonomski odnosi Gradeca kao slabijeg feudalca, njegovi posjedi oko Zagreba, trgovina, kovnica novca i nastojanja, da provede u djelo i zaštititi pred kaptolskim takmacem svoje povlastice na polju trgovine i t. d. prikazani su zajedno sa skromnom, provincijskom umjetničkom djelatnosti na Gradecu, koja odražava dosta siromašno stanje općine, opterećene velikim porezima, obvezama i izdacima, a s vrlo malim prihodima. Njezina borba za prava s Kaptolom, koji joj ih je poricao, ocrtava se u nizu događaja. Ona je trajala stoljećima, a vodila se zbog protuzakonito oduzimanih posjeda, mlinova, trsja, kupališta, daća i t. d., u znaku nepomirljivog rivalstva tih dviju općina. Ta je borba kočila napredak grada kao i stalna turska opasnost u XV. i XVI. stoljeću. Provaljivanje Turaka do Zagreba, naponi i brige grada, da ne padne u njihove ruke, gradnje utvrđenih objekata oko Kaptola i katedrale, popravljivanje i učvršćivanje gradskih utvrda i t. d. prikazani su također u tom dijelu zbirke. Tu su obrađeni i odnos grada i njegove okolice prema Medvedgradu i njegovim nasilnim feudalnim gospodarima, sudjelovanje Gradeca i biskupije u ustanku braće Horvata protiv kralja Sigismunda, sudske i socijalne prilike, pojava prvih cehova, te njihova uloga i značenje u ekonomskom, upravnom i političkom životu grada.

U XVI. stoljeću prvi put se Zagreb spominje u državnim spisima kao metropola Hrvatske, njegova politička važnost sve više raste u doba, kad slobodan teren Hrvatske čine tek »ostaci ostataka nekoć slavnog kraljevstva hrvatskog«. Ta faza historijskog razvitka prikazana je u nastavku zbirke. Tu je izložena i najstarija slika Zagreba iz početka XVI. stoljeća i nešto mlađa, ali iz istoga stoljeća, Orteliusova zemljopisna karta, na kojoj je ubilježen »Zagrab« nimalo krupnijim slovima od Varaždina, Križevaca ili Koprivnice. Zatim je prikazano smaknuće Matije Gupca i portret Jurja Draškovića, svjedočanstva tog značajnog revolucionarnog događaja

koji se u tom stoljeću zbilo sred Zagreba pred očima zagrebačkih purgara. I rijetki primjerci umjetnosti i umjetnog obrta toga doba zastupani su u zbirci u originalu, odljevu ili fotografiji. Spomenuta je i vrijedna zagrebačka sitnotiskarska radionica, u kojoj su domaći umjetnici krasnim miniaturom ukrašavali crkvene kodekse.

U daljnjim prostorijama prikazane su socijalne, ekonomske, upravne, političke, kulturne i umjetničke prilike Zagreba u XVII. i XVIII. stoljeću. Ovdje je među ostalim obrađena i klasna borba između feudalaca i građana na početku XVII. stoljeća, preuzimanje gradske uprave od strane velikaša i donošenje novog statuta koji osigurava oligarhiju nekoliko privilegiranih velikaških porodica, zatim smaknuće pobunjenih kmetova iz sela Kraljevca, dolazak crkvenih redova, osnivanje gimnazije i akademije, prva zagrebačka tiskara, obrt, trgovina, građevna djelatnost, kulturne i umjetničke prilike, te prvi opis i slike Zagreba u XVII. stoljeću; germanizacija grada, ukidanje njegove autonomije u doba Marije Terezije, život zagrebačkih velikaša i njihovi posjedi, buna 1755., obrt, trgovina, tiskarstvo, te građevna, kulturna i umjetnička djelatnost u Zagrebu u XVIII. stoljeću.

Tu zbirka završava. Vrijeme poslije XVIII. stoljeća nije se moglo obraditi, jer muzej zasada nema više izložbenih prostorija. On će ostvariti svoje dalje zadatke, tek kad dobije prostorije, u kojima je sada jedna druga ustanova. U nastavku sadašnje zbirke prikazat će se propadanje feudalizma, prodiranje kapitalizma, kapitalističko vrijeme, doba stare Jugoslavije, Zagreb u Narodnooslobodilačkoj borbi i socijalistička izgradnja.

Ako se ostvare nastojanja muzeja, da dobije čitavu zgradu, te da se eventualno proširi i na susjedne građevne komplekse, tad bi se mogle obraditi i druge važne teme. Pošto bi se i sama zgrada stručno restaurirala i prilagodila njegovim potrebama, muzej bi postao jedan od najvrednijih i najprivlačivijih kulturnih spomenika grada Zagreba, koji bi dostojno predstavljao glavni grad Narodne Republike Hrvatske.

F. BUNTAK